

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

I. Aika ennen vallankumousta.

(Onpa kaupunki suur, perä Kainuussa juur', siellä ei urhoja rohkeita puutu. Paljon hommia siellä, sitä kenkään ei kieltä, ei oo muualla moisia kuultu.

Joka Kaanahan mies, sen jo kansakin ties, ryssän toimesta linnassa istui, mutta urhoista vaan ei uusistakaan, tule puutetta Kaanahan maassa.

„Laulu Galilean Kaanaasta“ I ja III säkeistö.)

Aktivistinen liike Suomen irrottamiseksi Venäjästä Saksan aseistuksen avulla oli saanut Kajaanissa lujan jalansijan, se oli vuosi, parissitten tunnettu ja tunnustettu yli Suomen erinäisissä piireissä. Kaupunkimme muodostui huomattavaksi keskuspaikaksi useassakin suhteessa. Tästä kautta kulki jääkäreiksi aikovien tie „alas“, Saksaan, tästä alkoivat reitit Ruotsin rajalle halki Pohjois-Suomen synkien, asumattomien korpien, sen jälkeen kuin Pohjanmaan rannikorata tuli mahdottomaksi Venäjältä sotavankeudesta karanneiden

„saksmannien“ kulkea. Olihan lisäksi Hyrynsalmella kuuluisa Halla, joka on antanut suojan ja lepopaikan erinäisille määrille kotimaataan kohti koettaville saksalaisille ja onpa niiden joukossa ollut ylhäisiäkin miehiä. Halla ja Hallan ukko, siinä nimet, jotka useampi jääkärimme tietää, sillä siellä ovat saaneet turvaisan piilopaikan moni isänmaassaan ryssien ja niiden kurjien kätyreit-ten vainooma.

Vaikka kaikki tämä oli salaista, sangen salaista toimintaa, saivat silloiset maamme tulevien kohta- loitten vaalijat, ryssän santarit monilukuisten avustajainsa kautta tietoja takäläisistä hankkeista. He lähettivät tänne niitä vainoomaan edustajansa, joka sai puolestaan erinäisistä järjestysmiehistämme uskollisia apureita. Kovin hääri santarmi joukkoineen talvella 1916 koettaessaan ottaa kiinni m. m. nykyistä armeijamme ylilääkäriä tohtori Siveniä, mutta Halla piti saaliinsa, turha oli sinne mennä kotitarkastuksille.

Kesällä v. 1916 (ei 1915 kuten t. l. n:ossa 87 on mainittu) sattui tapaus, joka joutui suuremman joukon tiedoksi. Poliisi vangitsi nimittäin kadulla nyk. jääkäriluutnantti Villamon, ja lähti saatamaan poliisikamarille, mutta matkalla hän pakeni saattajan kynsistä, juoksi n. k. „sortteerin“ rantaan ja sousti yli joen, kadoten siellä metsään.

Seuraavana talvena toimittivat joka ilta postijunan tultua kaupunkiin saapuneet urkkijat matkustajain tarkastuksen, josta muutoksesta samantalvisessa Berlinissä ilmestytävässä „Berliner Tageblattissakin“ kerrottiin pikku uutisen olleen. Saatiinpa joku saksalainen pakolainenkin seudullamme kiinni, mutta pahasti pettyivät santarit koettaessaan 10 p. tammik. 1917 vangita ylioppilas Elja Rihtniemiä. Sinä aamuna tultiin häntä vangitsemaan monissa miehin kotoaan, jossa hänet tavattiinkin. Toimitettiin kotitarkastus, jolla aikaa Elja kutsutti ulko- ovella kylmissään kärvöttävän vahdiksi asetetun poliisin teetä juomaan. Tämä otti kutsun vastaan ja sillä aikaa Elja pakeni. Pako huomattiin kohta, mutta mies oli ja pysyi kateissa. Kierrellen ensin

ympäristössämme suuntasi hän matkansa Hallaan, jossa vietti aikaansa lopputalvelle saakka.

Santarit olivat vimmoissaan. He vangitsivat muun puutteessa paenneen vanhimman sisaren ja veljen, kuljettivat heitä tutkinnoissa Kuopiossa — mutta ihmeellistä kyllä — vapauttivat heidät.

Mieliala paikallisten aktivistien keskuudessa kävi levottomaksi, kuin heidän johtajaansa näin ehditeltiin. Ja syytä heillä siihen olikin. Parin päivän kuluttua vangittiin yliopp. H. Stenius, joka vietiin Helsinkiin ja kohta oli toimittaja E. E. Nordlundilla sama tie, vaikka se päättyi Mikkelin lääninvankilaan.

Aikaa kului ainaisessa levottomuudessa helmikuun loppuille, kun ylioppilaskokelas Erik Strömberg yöllä vangittiin ja kuljetettiin Helsinkiin Katajanokalle. Sama kohtalo odotti myös sittemmin vapautussodassamme kaatunut yliopp. Eljas Väyrystä, joka opiskeli silloin Helsingissä, mutta saatuaan tiedon tavalla tai toisella, hän lähti heti junalla Nurmekseen. Matkalla tarkastettiin vaunut ja etsittiin häntä. „Esko“ sen havaittuaan ryhtyi vaunun

uuniin tunkemaan puita, kuten olisi hän junan henkilökuntaan kuuluva. Tarkastusmiehet menivät ohi passia kysymättä, „Esko“ hyppäsi Nurmeksessa junasta ja hiihti Sotkamon kautta Hallaan.

Taas vierähti joku aika. Katosin yhtäkkiä Kajaanista konttoristit A. Ahonen ja L. Pokki sekä sähkömontööri A. Salonen. Heidä varten oli tullut vangitsemismääräys ja olisi se aamulla pantu täytäntöön, kun pojat asiasta „tuntemattomalla“ tavalla tiedon saatuaan illalla hyppäsivät suksille ja antoivat porojen kiidättää yötä myöten kohti Hallaa.

Sieltä he kohta Elja Rihtniemen ja Eljas Väyrysen kanssa hiihtivät kevätkelillä Ruotsiin.

Kun aamulla santarit ja poliisit etsivät poikia kutakin kotoaan, sanottiin siellä, että he ovat illalla lähteneet „pororetkelle“ eivätkä tienneet koska palaavat. Koteihin jätettiin sana, että kun tulevat takaisin, niin tulisivat kävsemään poliisikamarilla. Pojat saapuivatkin, mutta vasta vallankumouksen jälkeen.

Aika kiristyi kiristymistään. Tohtori V. Rihtniemi vangittiin ollessaan matkoilla etelä-Suomessa. Vakituksia urkkijoita oli

seudullamme, joilla oli vielä pal- kattuja ilmiantajia apureinaan. Sanottiinkin, että Kajaanissa oli toinen puoli asukkaita ilmiannettuja, toinen ilmiantajia. Ja hyvä joukko kaupunkimme asujamistosta olikin hallituksenvastaisen toimintansa vuoksi merkitty santarmien luetteloihin ja heidän lähimpänä kohtalonaan olisi ollut vangitseminen. Jos tilannetta olisi kestänyt vielä hetken, niin moni olisi saanut seurata ennen vangittujen jälkeä Katajanokalle ja sieltä ehkä Siperiaan. Pingottuneen tilanteen laukasi vihdoin vallankumous. Santarit ja urkkijat vangittiin ja lähetettiin etelään, heidän paikalliseksi apureiksi epäiltyjä tutkittiin. Santarmien vangitsemat saivat takaisin vapautensa ja paenneet palasivat kotikaupunkiinsa Ruotsista, jonne olivat kenneet hiihtää. Jännitys laukesi taas siihen otteeseen, sillä ryssä lupasi maallemme itsenäisyyden ja sai puolelleen osan kansasta, mutta myöhemmin huomattiin, ettei näilläkään kau- niilla lupauksilla ollut arvoa enem- män kuin oli ollut tähänkään asti.

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

II. Toiminta kesällä v. 1917.

(Isäin henkikin siellä, loistaa kirkkaana viellä, sitä ethän sä kieltää vaan koita. Pojill' puukot on yöll', aina päiväll' ja yöll', siellä veltoja sietää ei voida.)

„Laulu Galilean Kaanaasta“ II säkeistö.)

Kauan uneksittu Suomen erotaminen Venäjästä itsenäiseksi valtioksi Saksan aseiden avulla, alkoi tulla yhä todellisemmaksi. Odotettiin vain joka hetki, milloin Saksan mahtavat sotavoimat astuisivat Suomen mantereelle, etunenässä uljaat jääkärimme ja rivaaisivat maasta pois „hapatuksen“, ryssän mielivaltaiset solut.

Taisi olla aika tuossa kesäkuun lopulla tai heinäkuun alkuvaiheilla kun kaupungissamme muodostettiin noin kolmisenkymmentä nuorta miestä käsittävä joukkue, joka useampana pyhänä kävi harjoittamassa sotataitoa milloin Parkin niemellä, milloin Sokajärven Vierunurmella taisivatpa Karankalahden palokankaatkin saada kerran meidät vieraakseen. Näillä harjo-

tuksilla opettelimme kiväärien käsittelyä ja alkeellisimpia sotatempuja. Milloin ryhmittäin harjotettiin, milloin selvä tappelu oli käynnissä, välistä tyydyttiin vain vakolemaan vastapuolueen liikkeitä.

Tarkotus oli, että voisimme aseiden käyttöön harjautuneina menestyksellisesti käydä raivokasta sissi-sotaa Suomessa, silloin kuin saksalainen nousisi maihin ja ryssä muodostaisi sitä vastaan rintaman. Me sen selkäpuolelle joutuneet muodostaisimme pieniä partiojoukkoja, jotka osittain varusteltaisiin salaisesti tänne hankituilla aseilla. Näiden joukkojen tehtävä oli, kunkin pienen osaston itsenäisesti toimien ahdistaa kaikin tavoin venäläistä sotaväkeä, anastaa sen kuormastoja, tuhota pieniä joukkoja, hätyyttää suuria. Tällä tavoin tuottaisi se suurta hankaluutta venäläiselle sotaväelle, koko ajan he olivat kahden tulen välissä, eikä koskaan turvallisena sissi-joukkojen hyökkäykseltä.

Innostuneita oltiin tällaiseen puuhaan ja yli kihlakunnan se oli levinnyt. Ei vain Kajaanissa harjoteltu, vaan kussakin kylässä ym-

päristöllä oli joukko varmoja miehiä, jotka olivat yhtä vilkkaassa toiminnassa.

Oppia oli kai jo tarpeeksi saatu, sillä sana lähetettiin kaikkiin kihlakunnan aariin, että Koutaniemelle oli kokoonnuttava syyskuun 22 päivänä suuriin manöövereihin. Joka paikasta, minne sana kerkesi saapui lauantai-ilaksi määräpaikkaan sankka miesjoukko, joka nuotioiden ääriässä odotteli kaupungista saapuvia. Klo 1/25 aikaan kokoontui kaupungin kantajoukko, sekä myöhemmin nostetut seminaarilaiset laivarantaan seminaarin alle, astuivat siellä moottorivenheeseen, jonka perään kiinnitettiin suuri ruukivene ja alottivat matkan kohti Koutanientä. Laulellen ja ilakoiden kului taival pian ja Koutanien laivalaituriin saavuttaessa oli vastassa miehiä, joilla rinnassa komeili suuret lukkoneulat. Sellaiset oli myös meillä, sillä se oli merkinä, että kaikki saapuvat olivat todella „valittuja“.

Vähän matkan päässä laiturista loimotti suuret nuotiot, joiden ääressä istui ennen saapuneet tarumaisen himmeässä valaistuksessa. — Tuskien äskentulleet olivat kerenneet saada paikkansa niiden ääressä, kun miehet komennettiin riviin, jaettiin ryhmiin ja määrät-

tiin niille johtajat. Vartiopatrullipantiin kiertelemään ympärillä ja pitämään silmällä, etteivät sivulliset pääse sekaantumaan salaiseen sotajoukkoon. Kaikilla miehillä oli jokseenkin kiväärinpitäinen keppakko käsissään, joka toimitti aseiden virkaa. — Aluksi Elja Rihtniemi piti pontevan puheen ja sen jälkeen lähdettiin pois ihmisten ilmoilta. Laittauduttiin marssijärjestykseen, kuten neuvoi Voimaniminen harjotukirja, jota oli levitetty muutamille kantajoukon jäsenille. Oppaat edessä ja etupatrullit molemmin puolin tietä lähdettiin marssimaan sysimustassa yössä ja jälkijoukot huolsivat, ett'ei sieltäpäin mikään vaara uhannut. Taidettiin siinä eksyäkin joku kerta, Kattilanjärven rannalla pidettiin 5 minuutin raati ja taas uudelleen kauemmas korpeen. Vihdoin viimein yhdyttiin jälkeä kasvava yläkö, johon leiriydyttiin ja virtiettiin nuotiot. Niiden ääressä kellittiin hetki ja sillä aikaa suunnittelivat päällikkömme manööverien kulun.

Hetken päästä komennettiin ryhmät ylös ja vietiin ulommas nuotioilta kuten etujoukkona suojelemaan pääosastoa. Yksi ryhmä

sentään yksikään onnistunut, vaan napattiin heidät mies toisensa jälkeen kiinni. Heiltä saatiin sitten tietää, että vastassa olisi mukavanka vihollinen, joka valmistautui ankaraan hyökkäykseen. Sana lähetettiin pääjoukoille, mutta ennenkuin sieltä kerkesi lisäväkeä, teki vihollinen hyökkäyksen ja oli se niin ankara, että etuvartioiden täytyi hiljalleen peräytyä, kunnes pääjoukko saapui apuun ja rohkealla hyökkäyksellä karkotti kuvitellut viholliset. Täytyy tunnustaa, että tuntui se vähän sodalle kokemattomasta miehestä, kun kukin pankutti mukanaan tuomaansa ampuma-asetta ja kellä ei sellaista ollut, räikkytti keppakollaan puiden kylkiin, että metsä raikui. Tuli suihkusi pyssyjen suista ja valaisi kirkkaalla loistollaan metsää laajalti.

Käsiteltiin sama harjoitus useampana kertaan ja niiden loputtua palattiin taas nuotiolle, jossa syötiin ja hetkessä kokoonkylhätty mölykööri esitti sotaisia sävelmiä. Loppuyö koetettiin nukkua nuotioitten ääressä, mutta tottumattomana sai moni poika viluissaan valvoa koko yön. Toista se oli seuraavana talvena sota-aikaan,

telusta, että levähdyslupan saatuaan kellistyivät keskelle vetistä tietä, eivätkä viitsineet kävellä puoltasataa metriä kuivalle maalle nuotioitten ääreen.

Aamulla harjotettiin kovalle kivääriliikkeitä, ennenkuin hajaannuttiin kukin omalle suunnalleen.

Kului aikoja edelleen. Kaupungin kantajoukon jäsenet olivat ainaisessa touhussa. Makkolan tehtaalla vahtiapitävien ryssien asevarastot urkittiin selville, heidän lukumääränsä oli aina tiedossa ja asemapaikkansa hyvin tarkastetut. Milloin vakoiltiin heidän retkiään Mieslahdella, kun he sielläpäin kiertelivät, milloin tutkittiin heidän Sotkamon matkansa tarkotusta. Nurmekseen lähetettiin sana, että saksalaiset sotavangit ohjattakoon kulkemaan Kuhmoniemen kautta ja Sotkamon reitti kokonaan heitetäkseen. Välistä antoivat päänvaivaa kantajoukon jäsenille oudot, salaperäiset telefonipuhelut, joita jollekulle heistä oli tehty.

Harjotukset vähitellen lopetettiin, mutta toivo saksalaisten maihin noususta oli vankka. Marraskuussa se petti, mutta silloin olivat jo salaiset harjotukset kokonaan lakanneet ja perustettiin yleinen suo-

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

III. Suojeluskunnan aikoja.

Etelä-Suomesta saadun mallin mukaan järjestettiin täälläkin kaupunkiin suojeluskunta, tarkotuksessa turvata asukkaita kaikella selta mielivallalta, harjoitettiin sitä miltä suunnalta tahansa. Todellinen tarkotus oli: ensi talvena karkotetaan ryssät maasta! Sitä varten Pohjanmaalla purettiin saksalaisista laivoista aseita koko syksyn jäsitä varten saapui maahamme yhä useampia Saksassa sotakoulutuksen saaneita jääkäreitä, joiden tehtävä oli ohjata suojeluskuntien miehistöä. Mekin saimme kaupunkiimme yhden, nim. J. B. Jauhiaisen, nykyään jääkäri-luutnantti, joka vielä siihen aikaan käytti visusti Taskisen nimeä ja hän antoi meille sotatietoja. Kolmastoista päivä marraskuuta perustettiin tänne suojeluskunta, valittiin sille johtaja ja esikunta sekä jaettiin miehet ryhmiin. Seuraavan päivän iltana johti nykyisen jääkärieversti Aarne Sihvo harjoitukset siten muodostettujen ryhmien johtajille ja varajohtajille, sekä piti luennon sodankäynnistä yleensä. Aina olen ylpeydellä muistava ja mainitseva, että hänen johdollaan tein ensimmäisen ryhmäkäytöksi ja hän antoi m. m.

minulle ensimmäiset ohjaukset sotilaan ohdakkeisella polulla.

Sihvo oleilikin seudullamme jonkun viikon m. m. silloin kun Haminan punakaarti marraskuun 24 p:nä saapui rankaisuretkelle Kuopioon. Huhuttiin näet, että sama huligaanijoukko ulottaisi retkensä tänne asti ja suojeluskunnan kansliassa oli telefonipäivystäjä koko sen ajan, mikä haminalaiset mellastivat Kuopiossa, josta olisi tieto lähetetty milloin ne ovat lähteneet tänne päin. Meillä oli monet suunnitelmat retken keskeyttämiseksi tänne ja vankka aie oli, ettemme pakene pois kaupungista huligaanien tullessa, vaan ryndyimme pönteisiin toimenpiteisiin niitä vastaan. Kaikki toimet raukenivat, kun rankaisuretkikunta 26 p. pyöräsi Kuopiosta takaisin etelään.

Kajaanissa ollessaan käytti Sihvo Pinomaan nimeä ja vietti aikansa suurin naksi osaksi postimestari Strömbergin Jylhä-nimessä huvilassa Sokajärvellä, aina välillä käyden kaupungissa ohjauksissa harjoituksia. M. m. on hän lausunut erälle haastattelijalle vapautussotamme aikana kertoessaan retkistään, että viimeinen eli kahdeksannen kerran tultuaan salaisesti Ruotsista Suomen rajan

yli, hän viipyi jonkun aikaa Kajaanissa, „jossa ryhdyin harjoittamaan nyt niin kuuluksi tulleita Kajaanin sissejä“, kuten hänen oma lausuntomsa kuului. Kuten tunnettua, on Sihvo myös runoilija, onhan hän julaissut runokokooman „Seitsemäskolmatta“ ja hänen Jääkärien laulunsahan on kaikkien huulilla. Hänen sepittämänsä on myös „Laulu Galilean Kaanaasta“, joka sisältää 38 säkeistöä ja on sen sanat sovitettu Nortamon „Palokundlaiste veisun“ säveleeseen. Laulussa kerrotaan suuriakon aikuisista tapauksista Kajaanissa ja viimeinen säkeistö, jossa esitellään laulun tekijät, kuuluu näin:

„Laulu uusi on tää
ja sen värkkäsi nää
urhot Mommilan taistelun kuuman.
Oli Sicher kans' työs'
sekä vielä yks' mies,
joka kuuluisa on spionaali“.

Mommilan taistelun sankarilla tarkotetaan Ville Kalervo a joka oleskeli silloin täällä, Sicher on tietysti Sihvo ja „kuuluisa spionaali“ Aarne Korhonen Kajaanista.

Kuten yli maan, oli seudullamme myös perustettu n. k. työväen järjestökaarti ja lie siihen kuulunut useampia satoja jäseniä. Kivääreitäkin sillä oli toistasataa ja sotilaallinen järjestys vallitsi. Johdosta lie sentään riippunut, että täällä se ei ryhtynyt mihin-

kään yliöpäleihin tekoihin, vaan pysytteli hiljakseen.

Kun n. k. suurilakko alkoi Suomessa marraskuun 14 p:nä vasten yöllä, ulottui se tänne Kajaaniinkin. Torstaina marraskuun 15 päivän aamulla kulkivat lähetystöt kaupasta kauppaan ja vaativat ne suljettaviksi, kaikki pyörät seisoiivat, kuten Tokoi oli uhannut ja vallan kaupungissa otti käsiinsä työväentalolla hallintoaan pitävä suurilakkokomitea. Se kehotti kaupungin valtuustoa kokoontumaan ja myöntämään sille käyttövaroiksi Smk 5000:—, johon kehoitukseen valtuusto alistui ja myösi työväen järjestökaartille sanotun summan viikottaisella tilintekovollisuudella.

Suojeluskunta oli kutsuttu koolle torstai-iltana ja päälystö antoi määräyksen, että seuraava yö täytyi pitää patrullia kaupungilla. Määräys kyllä peruutettiin, kun valtuuston päätöksestä tuli tieto ja järjestökaartille oli luovutettu vartiointi.

„Niinpä tyyneesti vaan
käy he kustantamaan
lakkopatrullin päivätyöpalkkaa
Lahtikaarti se, hei;
sitä ymmärrä ei
Aejmelaeus jo korttinsa pakkaa“

epäluottamuslauseen nimenomaan valtuuston itsensä kehoituksesta perustettua suojeluskuntaamme kohtaan. Toiset taas tahtoivat tällaisenkin uhalla säilyttää rauhallisuuden kaupungissa. Metsänhoitaja Aejmelaeus erosi tällöin suojeluskunnasta, joka hyväksyi valtuuston kannan asiassa.

Suurilakon alkupuoliskolla säilyi näennäinen rauha ja entinen järjestys kaupungissa, vaikkakin lakkovaldit valvoivat m. m. telefonikeskusteluja, joita ei saanut suorittaa muista kuin elintarveasioista.

Sunnuntain seutuvilla sitten sattui muutamia yleistä järjestystä häiritseviä tapauksia.

Suurilakkokomitea oli määrännyt asioitsija Albin Tolosen vangittavaksi „yhteiskunnalle vaarallisena henkilönä ja koska hän oli uhannut joitakin kuormain tarkastajia,“ jolloin

„Sanan patrulli vei
päävahtihin: Hei,
se mies meitä pilkata tottii.
Hän on pantava kiin'
niin hän vangittiin.
hänet silloin kun saati rmitjohti.“

Jopa kuuluu tää
käsky kylmä kuin jää
kolmekymmentä miestä nyt matkaan.
Miehet rohkeempina

vangitsemaan, mutta kun tämä jyrkällä äänellä kysäsi, mitä miehillä on hälle asiaa, niin

„Miehet pelkurit sai
tämä kysymys vain
piilopaikkoja katsastamaan
Oli kuulleet he kai
että Alpolla ain'
oli pistooli ja käsi varma.“

Oli pistooli sen
Mauser-mallinen,
sitä miestä on viisainta välttää.
Sikspä empi he siin'
käydä Alppohon kiin'
kunis huomasi haksaktaneensa.“

18:s ja 19:s säkeistö.

Vangittava karkasi ja noloina saivat kiinniottajat palata tyhjin käsin työväentalolle, jossa „isät istuvat työssä“, sysimustassa yössä. Poliisilaitostamme vastaan ryhtyivät „vallanpitäjät“ nyt rettelöimään. Uuden järjestysmiehistön he asettivat entisen paikalle, komisarion virkaa hoitamaan määrättiin työmies Ilmari Vuori. Kuitenkaan uudet eivät olleet kuin jonkun tunnin toimessaan.

Vihdoin loppui tuo surullinen suurilakko ja elämä taas alkoi kulkea entisiä uriaan. Valtuusto maksoi järjestyksenpidosta lakon aikana vaaditun summan järjestökaartille ja tilanne palautui enti-

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

Kaj. Lehti
11.10.18. No 119

(Jatk.)

Suojeluskunnan harjoituksia pidettiin edelleen innokkaasti. Ne olivat jo saaneet soisemman luonteekin, sillä nyk. vänrikki Eino Lönnbohm oli valmistanut meille puukiväärit, joilla äkseeraus luotti hyvin.

Kesällä harjotelleet pysyttelivät sentään yhdessä uudesta jaotuksesta huolimatta ja aktivistinen toiminta jatkui edelleen, joskin paljon yleisemmin kuin ennen. Nyt ei enää niin kovin tarvinnut pelätä ryssäläisten urkkijoita ja monet kerrat sattui, että kun postijunassa iltasella saapui Venäjältä karanneita saksalaisia, puhuivat he äänekkäästi omaa kiel-tään ja suurilukuinen ihmisjoukko keräytyi töllestelemään heitä. Useinkin kokoutui näin saapu-neita kaupunkiimme useita kym-meniä, joita sitten oppaat lähti-vät kuljettamaan „reittejä“ pitkin Ruotsin rajalle, jonka taakse pääs-tyään heillä oli varma pääsy koti-maahansa.

Kun muut suojeluskunnan jäse-net kokoutuivat kansliaan kau-pungintalolle, oli kantajoukon ko-koontumispaikkana sitäpaitsi pos-

timestari Strömbergin talossa n. k. aktivistikanslia, jonka ovenpäällä oli E. Blomin käynti-kortti, mutta jossa asusti jääkäri Jauhiainen. Asioitsija E. Blomin nimellä ja papereilla lii-kui kuitenkin Elja Rihtniemi. — Tämä huone ja postimestari Ström-bergin asunto olivat paikkoja, jossa aina tiesi tapaavansa tove-reita ja johon kiirehdyttiin ilmot-tamaan jos jotakin huomattavaa oli näkynyt.

Suojeluskunnan varoilla ei lie ostettu niitä 10 kivääriä, jotka muodostivat kauan aikaa Kajaanin „lahtarien“ asevarastot. Mihin aikaan ne saapuivat, en varmaan muista, mutta jo tuossa joulukuun puolivälissä ne taisivat olla täällä. Ne hankki Pietarista yli Venäjän rajan nuuskivien tullivirkamiesten oli tänne rautatievirkamies Yrjö Laitinen, jonka punakaarti sittemmin murhasi Terijoella, hä-nen koetettuaan räjähyttää aseita ja miehiä kuljettavan junan il-maan mutta tuloksetta.

Kiväärit olivat kokoi tu sieltä täältä. Yhtenäistä mallia ei niillä ollut. „Kolmen linjan“ kivääreitä taisi olla enin, lyhyitä itävaltalai-sia karbiineja oli joukossa, tai-

sipa olla joku maanlichermalli-nenkin.

Nämä vähäiset aseet olivat kauan aikaa ainoat puolustuskei-nomme punakaartimme toista sataa kivääriä vastaan, jotka tänne lie kuljettanut entinen kajaanilainen sorvari, sittemmin Suomen ken-raalikuvernöörin apulainen, su-rullisenkuuluisa aseittenhankkija Jukka Rahja käydessään täällä joulukuun markkinoilla. Oli meillä lisäksi kymmenkunta ryssäläistä nagan-revolveria, jotka saapuivat jo syksyllä ja jaettiin kantajoukon jäsenille. Kiväärejä säilytettiin aktivistikansliassa.

Ensikerran esiintyivät suojelus-kuntalaiset aseellisina täällä Ka-jaanissa joulukuun 19 p:nä v. 1917. Klo 5 ip. oli näet aktivis-tikansliaan kutsuttu 10 miestä, joiden tuli lähteä suksilla Kouta-niemeen kivääri- ja ampumahar-jotuksiin, jolloin äskensaapuneet aseet uudistettaisi ja miehet sai-sivat oppia todellisesti niiden käyttöön. Sattuipa samana iltana kansliassa olemaan kymmenkunta saksalaista ja itävaltalaista upsee-ria, joukossa joku majurikin, ja nämä neuvoivat ja ohjasivat läh-teviä kiväärien käsittelyssä.

Kun kukin oli saanut nimik-konsa ja siihen patruunat, lähdet-tiin pihalle ja järjestyttiin peräk-käisriviin. Kiväärit yli olan hei-tettyinä ja jokaisella tuima ilme

ei jo jollakin. Elja Rihtniemi, ki Strömberg, Eino Arvea, auri Pokki, Anton Pokki, Eero Rihtniemi, Eero Laitinen ja alle- kirjoittanut.

Painuttiin kaupungille ja por-tallettiin ohii postikonttorin pitkin Väinämöisenkatua alas Lammille. Kadut olivat valaistut ja kulki-joita niillä tuhkatieheään. Monen nuoria, silmät siinä pyöristyivät a taisivat vilkuilla miehetkin pe-ähänsä kun pojat pyyhkivät.

Lammille saavuttua komensi Elja meidät heti ketjuun ja niin atkettiin matkaa. Kruununteh-aan kohdalla noustiin metsään a lähdettiin peräkkäin painele-maan kohti Sokajärveä. Hupai-sasti jutellen kului matka hyvin, ollemme tahdo ottaa lukuun var-paallisten ja sauvojen satunnaisia ratkemisia.

Saapuessamme Sokajärven jääl-le, ryhdyimme taas harjottele-maan. Milloin olimme ketjussa, milloin jonossa. Siitä sujahdimme suksillamme ryhmään, siitä taas ketjuun ja tuis kahdimme maahan yhtäkkiä. Kiväärit pois selästä, kikatulta, taas ylös ja ketjussa eteenpäin. Näin saavuttiin vih-koim vastakkaiselle rannalle. Jo-nossa kohottiin Nirvan taloon, johon edeltäkäsini oli sana lähe-tetty, että vieraita tulee ja sauna

olisi niille tarpeen. Koska iltatähti oli kerennyt mennä kovin myö-häksi, niin oli talonväki arvellut, etteivät vieraat enää saavukaan ja sauna oli niin kylmä, ettei kylpe-misestä ollut puhuttakaan. Ma-jotuimme taloon, valtasimme kaks-huonetta käytettäväksemme, toi-nen asuinhuoneeksi ja toinen har-jotuksia varten. — Teenjuonnin jälkeen otettiin kiväärit nurkist-käsillemme, siirryttiin toiseen huoneeseen ja aloitettiin „huu-kuu“. Läpikäytiin kaikki mahdolliset kivääri-temput moneen kertaan ja yr-tettiin parhaimmaksi marssiharjotustakin. Vuorotellen komennettiin ja oltiin komennettavina. Vihdoin kyllä-tyttiin ja valmistauduttiin levoll-Asuinhuoneen lattialle kyhättiin kaksiosainen vuode, viisi mies-puolelleen, päät vastakkain. Vaih-ka yö oli jo myöhäksi kulunut ei uni silmiä kovin painanut, vai-vielä pari kolme tuntia tulien san-muttamisen jälkeen valvottiin. Juteltiin kaikenlaista mitä näin si-taisella retkellä tapana on. L-pulta päätettiin vaieta ja koh-täytti huoneen nukkuvien kuol-saus.

Maistuipa uni todella sinä yönä. Virkeinä herättiin aamulla, pu-kottiin tie ovelle läpi „piimineen“ ilman ja tuuleutettiin huone. R-vakasti hypittiin pystyyn, koh-olivat vaatteet päällä ja vuode ko-jattu pois.

Syötiinkin kai siinä ja särvittiin teetä, jonka jälkeen heitettiin taas kivääriä ja hypittiin su- Matka suunnattiin taas So-kajärvelle, jossa toistui illallinen tuoksina. Kun siitä oli saatu tar-peeksi, ohjattiin kulku postimes-tari Strömbergin huvilan vieressä olevan jyrkän kallion eteen, jossa aluksi jalansyten harjotettiin ki-vääriilikeitä ja marssia.

Kallion rintaan asetettiin pari pilkan tapaista, joita kohti ammut-tiin noin parin sadan metrin päästä ensiksi mies kerrallaan harvassa ketjussa ja vihdoin yhteislaukauk-sia, ryhmässä ja luultiin, että on se nyt jo pilkassa „reikä poiki-neen“, mutta kun luokse mentiin, saatiin ihmeeksemme nähdä, ettei pilkassa ollut yhtään ainoata pii-rua. Huononpuoleinen se oli sil-loin vielä ampumataito, mutta onpa se nyt jo parantunut, se saatiin erinäiset kerrat viime tal-vena huomata.

Siirryttiin lähemmäs kalliota ja nyt kohdistettiin kiivas tuli monen-kaltaisista käsiaseista. Osaamis-prosentti pilkkoihinkin kohosi huomattavasti, sillä reikiä ilmestyi vähä väliä niihin. Räiskähti siinä parabellum, pokshti ryssäläinen nagan-revolveri ja joukkoon am-mahti vanha ameriikkalainen „krä-nä“ eli ompelukone, kuten pojat sellaista nimittivät.

Kuuluuhan kauas, se on selvä nyt on ainakin se joka kulki rauhallisesti pitkin mutta heti kun ryhdyimme maan, kokosi hän hameer-mansa ja läksi vihaisesti maan pois päin. Kertoipa mon majatalossa kerran mies ihmeissään samaisesta keesta, jonka hän oli kuullut munteossa ollessaan.

Kello alkoikin olla jo ka-toista tienoissa kun lähdettiin nossa kohti Kaanaata. Kul-aluksi rehellisesti tietä my-mutta koska tiedettiin kruunu-taalla olevan ryssiä vahdissa, tettiin kiertää se. Kuitenkin nimme niin varomattomasti, vahtisoltut havaitsivat meidät, lykimme eteenpäin metsänri-sa. Toinen heistä lähti kiitän-tehtaaseen, toinen hyppäsi su-ja lähti meidän peräämme, r-tupertui alamäessä lumihan-ja me kerkesimme kunniolla. Hiihdimme läpi Purolan es-pungin ja kohtasimme ruoka-nilta tehtäseen meneviä työ-hiä joukottain. He eivät vi-neet mitään, katsoivat vain kästi alta kulmien „lahtareita“ heidän hommiaan. Halki ni-jen painuimme kaupunkiin ja a-viettiin säilytyspaikkaansa. R-oli suoritettu loppuun. (J

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

Lehti

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

(Jatk.)

Ryssiin maasta karkottamista valmistellessa oli maamme jo keuhalla v. 1917 jaettu piireihin, joilla oli pääpaikkansa ja josta käsin johdettiin kesälistä salaista "palokunta" -toimintaa piirissä. Yhden piirin "pääkaupunkina" oli Kajaanin, jonka alle kuului koko Kajaanin kihlakunta. Loppupäälliköksi, sai tilanne toisen luonteen. Marraskuunlakon jälkeen ja jo sitä ennenkin saatiin selvästi huomata, että vasemmistososialistien johtomiesten muodostamat punakaartiit tulevat ryssäläisen sotaväen kanssa yhteistoimintaan, jos puhdistusyöhyän ryhdyttäisi Suomessa ja syytä oli epäillä, että valanhimoiset sosialistijohtajat Venäjän suuren vallankumouksen esimerkistä hurmautuneina voisivat antaa johtamilleen joukoille kapinamerkin, huolimatta siitä, että elettiin yhdessä maailman kansanvaltaisimmassa maassa. Oireet olivat sangen epäilyttävät, kanssakäymisen punakaartien ja ryssän sotaväen kanssa jatkui koko talven ja nyt olivat vähitellen nekin, jotka olivat pitäneet suomalaisen työmiehen kansallistuntoutumista korkeana, etteivät he voisi erivivohollisempe kanssa käsit-

dessä alottaa veljesveren vuodattamista, nyt sellaisetkin muuttivat kantansa ja alkoivat uskoa, että niin todella tulisi tapahtumaan. Suojeluskunnat olivat perustetut tosin vain ryssiin karkottamiseksi maasta ja estämään heitä konnaantöitä suorittamasta, mutta se tulisi myös vastustamaan isänmaansa ja kansallisuutensa pettureita.

Suojeluskuntien toiminnan yhtenäistämiseksi oli maamme jaettu piireihin. Kajaanin ympäristöineen kuului Kuopiossa olevan piiripäällikön ratsumestari Malmin alle ja myöhemmin vakiintui Pohjois-Savon ja Kajaanin sotilaspiiri sille viralliseksi nimeksi.

Sotaväki oli muodostettava hallitusta suojaamaan, se katsottiin lopulta aivan välttämättömäksi, kun punakaartien vallattomudet olivat saaden yhä verisemmän luonteen. Oli jo eräissä hallituvissa piireissä ollut pohdinnan alaisena eri joukko-osastojen muodostaminen ja olipa jo niille nimetkin suunniteltu. Taisi olla aika kulumassa tuossa tammikuun keskivaiheilla, kun saatiin kuulla ensi kerran, että meistä Kajaanin seutulaista muodostettaisiin Kajaanin Sissi-Rykmentti. Venäjä oliin nimenomaan alusta loppu-

tien sangen tyytyväisiä jo siitäkin syystä, että se viittäsi aikoinaan kunniakkaasti isänmaallisen velvollisuutensa täyttäneihin partiolaisiin, sisseihin, jotka ryssäläissotien aikana kaikin keinoin häytyivät verivivohollistamelle. Sen perästä, rintamalla ollessamme, tuli niimi yhä rakkaammaksi ja varmasti jokainen siellä olijia tulee kunnialla muistamaan mihin joukkoon hän kuului.

Punakaartiit varustautuivat etelässä kuumeisella kiireellä. Aseita saapui Venäjällä vaunulastittain ja pääpaikkoihin saatua niitä alettiin hajottaa yli maan. Mutta suojeluskunnatkaan eivät olleet toimitomia. Sakasta saapui aselähetyksiä useita Pohjanlahden rannoille, missä ne purettiin kaikessa hiljaisuudessa ja punakaartilaisien tarkasta nuuskimisesta ja vartiomisesta huolimatta ommistuvasti lastien purkajat ja maihin kuljettajat toimia niin varovasti, etteivät punaiset saaneet käsinsä juuri mitään. Rautateillä lähetykset edelleen kuhunkin paikkaan tuotti eniten vaikeuksia, mutta milloin pelättiin se varovaisuudella, milloin rohkeydellä ja monessa tapauksessa tulivat ne kuin tulivatkin perille.

Kuopiossa ilmestyvä sosialistilehti "Savon Työmies" kertoo 15:nnessä numerossaan, kuinka aseita on saapunut lahtareille Kuopioon vaunulastittain. "Porvaristo varustautuu lahtamaan" oli rubriikki laadottu sangen näkyvillä.

millä kahdelle paistalle. Siinä kerrotaan se ylöinen tapahtuma, jolloin kuopiolaiset lahtarit murtautuivat eräeseen lukittuun vaunuun, tyhjensivät sen siellä olevista aseista ja mainitaapuna osanottajakin nimeltään. Lehdessä seuraavassa numerossa oli uudempia tietoja samasta tapauksesta ja lopussa kerrotaan, että lahtarien joukossa oli ennen mainittujen lisäksi heilumassa ylioppilas Elja Rihniemi Kajaanista.

Olpa siellä muitakin kajaanilaisia, jotka lauantaiamuna 19 p:nä tammikuuta toivat tavaravauunsa saapuen kaupunkimme 6 amerikkalaisia kuularuiskua. Ilisalmella olivat he yöpyneet, jolloin siellä sikäläiset punakaartilaiset olivat varastaneet patruunaruullat ruiskusta, joten ne alussa olivat aivan käyttöönottomat, kunnes myöhemmin saatiin sille toisia. Punakaartilaisillemme oli kyllä ilmoitettu ilisalmella, että tavaravauunassa tulee aselähetykset lahtareille ja olipa heikäläisiä asemalle kerääntyneet suuri joukko, mutta röhkeydellä menolla ja äkkipikaisella toiminnalla saatiin kaikki ruiskut omien miesten käsiin, jotka kätkeyivät ne ja pimeän tullen veivät "aktivistikansiaan".

"Järjestökaartin" jäsenet olivat hermostuneita. Joka postijunan tullessa olivat he asemalla miesluksuasi, jos jotakin tapahtuisi. Myös olivat he radan varren mie-

varfioilla, ette mitenkään heidän asioihin sekaantumatta olisi voinut tuoda aseita rautateitse kaupunkiin tai edes sen lähistölle.

Maanantaina 21 p. tammikuuta tuli asemallemme pari tavaravauunaa, jotka punakaartilaisista näyttilä sangen epäilyttäville. Koska vaunuja ei vielä avattu heidän pyynnöistään huolimatta ja näyttilä sisustaa sai asia yhä vakavammalla luonteen. "Järjestökaarti" kutsuttiin koolle kesken kiireitä työaikaa, kivaärejä käytiin hakemassa lainaksikin kansakouluilla majoileville ryssän sotilaita ja työväen talolla marssittiin uljaasti asemalle, piirrettiin se ja esitettiin kaikkinaisen yhteys siellä muualle. Senjälkeen vaadittiin nähtäväksi vaunun sisäpuoli ja koska näytti olevan turha vastustaa, suotiinkin heille se illo. Hämmästyksen heidän kesken oli yleinen, kun vaunuissa ei ollut mitään, ei edes vähäisintäkään aselaatikoita tai murha-aseita. Noloina palasivat piirittäjät päämajaansa takaisin ja tunnusivat "haukanneensa luntia", kuten eräs heistä oli huomauttanut.

Ase-etsintöjä panivat heidän miehensä sentään vielä toimeen. Useampia kertoja joutui postimestarin pöytä kuormineen epäilyksenalaiseksi ja totta onkin, että kyllä herättäinkin sellaisen tunteen kuin jotakin hyvin salaista kuormassa kuljetetaan, kuin se on peitetty monilla nimimatoilla. Useat ker-

rat sorkkivat punakaartilaiset kuorman sisällön, jonka postimestari viattomasti käytti pienivivohollisuutensa.

Aikaisemmin oli jo johtavissa piireissämme ollut keskustelua ja soimittelua jonkinlaisten kurssien järjestämiseksi lähellä kaupunkia. Vimpelin kurssien mallin mukaan aiottiin siellä olleiden ylioppilaiden Eljas Väyrysen ja Erik Strömbergin y. m. ohjauksella totuttaa kurssilaiset sotilaslaitamään ja kehittää heidän tietojan ja taitojan sotilaallisilla aloilla, että puolestaan voisivat tarpeen tullen "ryhtyä johtamaan. Kurssit suunniteltiin kestämaan viikon tai pari ja olisi niillä ollut kymmenkunta miestä. Ne olisivat tulleet sijaitsemaan jossakin lähitiemillä. Pikaisen sodan syytyminen esti tuomien toteuttamisen.

Samana iltana kun punakaarti "haukkasi luntia" oli suojeluskunta kutsuttu koolle kaupungintalolle. Kun ensiksi oli harjoiteltu puukivääreillä, ryhdyttiin jakamaan miehet eri osastoisiin, aseiden mukaan. Ensiksi kivääriosasto, sitten käsiaseosasto ja sitten aseettomat. Kivääreillä tai mauser-pistoolleilla varustettuja oli likelle parikymmentä ja kahdeksalle heistä oli jaettu vielä käsipommit, joiden vaikutus ja tulo tunnustettiin tinnimättömän suureksi. Lisäksi vahvistettiin hälytysmerkit ja paikkajohon vaaran sattuessa tuli kokou-

1m

1w

(Jatk.)

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

(Jatk.)

Etelä-Suomessa asiat kehittyivät sangen kireälle. Viipurin puolella oltiin jo ilmisodassa eikä tiedetty, minä hetkenä me saisimme samalla tavoin ryhtyä aseisiin. Taavetissa ja Utilla oli ollut taisteluita se tiedettiin. Tu lipa myös tieto perjantaina 25 p:nä, että seuraavana yönä kello 12 lakkaa junaliikenne kaikkialla Suomessa, se oli n. k. Yhteishyväkomitean päätös ja Haapa laisen (rautatievirkamies, joka jo talvella kävi Kajaanissakin järjestämässä rautatietoimintaa jos sota syttyisi) nimi alla vahvasti määräystä.

Lakon puhjettua tuli suojeluskuntalaisten eri seuduilla säilyttää etappiyhteys keskenään. Siksi oli määrätty, että iisalmelaisten tuli pitää siellä hallussaan 2 rautatieveturia. He pyysivät kuitenkin Kajaanista apua, ja tavarajunassa,

joka täältä lähti 1/24 illalla, määrättiin Kajaanin suojeluskunnan A osaston I joukkueen I ryhmä menemään asestettuna iisalmelle. Ryhmäpäällikkönä toimi joukkueenjohtaja E Strömberg ja voittamattomien esteiden takia oli eräs miehistä jäänyt pois, jonka paikka täydennettiin reippaalla „reservilaisella“. Repäsevän mielialan vallitessa matkattiin hiljalleen tavarajunan tavallista vauhtia eteenpäin ja vaikkakin jo Sukevalla saatiin kuulla, ettei lakko tulisi käsittämään kuin rataosan Simola — Viipuri, päätettiin porhaltaa matkan päähän. Iisalmen asemalla oli meitä vastassa sikäläisiä suojeluskuntalaisia, jotka opastivat meidät yhtesikoululle, missä suojeluskunnalle oli harjoitukset. Näiden loputtua vietin meidät syömään, jossa hyvin kunnostauduimme. Yön vietimme asemalla virkailija-huoneessa, pat-

rulleerasimme kaupungilla ja pahasisuisimmat meistä ahdistelivat yökulkijoita kotiinsa.

Seuraavan illan postijunassa palasimme takaisin ja matkaamme saimme Alppo Tolosen, joka parhaillaan palasi Ruotsista, jonne viikkoa aikaisemmin oli lähtenyt Kajaanista viemään kolmeatoista saksalaista. Salaperäisinä astuimme alas vaunuista Kajaanin asemalle päästyä ja olivat pojat piirullessaan sommitelleet suuria paketteja, joita kantoivat irvessä ikenin, kuten olisivat olleet harvinaisen raskaita, vaikka todella niissä ei mitään ollut. Punaisten vartiaväki katseli sangen tuikeasti meihin ja arvelivat varmaan „lahtareilla“ olevan taas uusia konnankoukkuja, mutta tarkastukseen he eivät ryhtyneet.

Sunnuntaina 27 p:nä tammikuuta oli koko suojeluskunta kutsuttu koolle suurille harjoituksille seminaarille. Kokonainen komppania siellä olikin miehiä ja neljättä tuntia kahlahti lumibangessa, harjoitettiin taisteluliikkeitä ja lopuksi oli kokous, jossa Elja Riht-

niemi, joka oli johtanut harjoituksia, piti puheen kosketellen päivän tapahtumia ja lausui hän, että aika on kiristynyt sille asteelle, ett'ei tiedä milloin tänäkin päivänä saadut opetukset ovat tarpeeseen.

Polvilaa oli järjestetty samaksi illaksi yleinen huviretki, jossa läsnä oli paljon suojeluskuntalaisia. Yht'äkkiä juuri kun tanssi oli parhaimmillaan, tuli Eino Puranen pikälähetin kaupunkista ja toi sanan, että kaikkien suojeluskuntalaisten tuli heti lähteä kaupunkiin, ei sentään suurissa joukoin vaan yksitellen, ett'ei kukaan huomaisi mitään. Kuitenkin väheni miespuolinen väki niin huomattavasti, ett'ei tanssista ollut meidän lähdettyä mitään tullut, vaan muu yleisökin oli kohta poistunut kaupunkiin.

Matkalla Polvilasta yhtyi meidän joukko suureksi ja kokonaisuudessaan se ryntäsi „aktivistkansliaan“, jossa meille selitettiin etelästä tulleet sähkösanomat. Ne osoittivat, että kaikkialla etelä-Suomessa oli julkinen sota alka-

nut suojeluskuntien ja punakaartien välillä. Korian siita oli kuulama räjäytetty ja rautatieliikenne keskeytynyt. Sentakia täytyi kaikkien meidän kaupunkimme suojeluskuntalaisten olla aina valmiit, milloin t rvis vaatii.

Myöhään yöhön asti asioista keskusteltiin ja suunniteltiin toimintaa tulevien aikojen varalle. Yöksi jäi kansliaan 5-miehinen patrulli Eero Rihtniemi, Alppo Tolonen, Onni ja Eino Puranen sekä allekirjoittanut, joka valvoi, kierteli kaupunkia ja huolti ett'ei minkäänlaisia yllätyksiä pääsisi tapahtumaan. Kaikki kului rauhallisesti ja aamulla hajaannuimme kukin päivän työhön ja touhuun. Minäkin turjotin koulussa koko päivän, mutta viimeisellä tunnilla, jolla opetettiin saksaa, olin kuorsannut niin, että koulutalon lahot seinät vapisivat. Opettaja suhtautui sentään lojaalisesti oivaltaen tilanteen ja vasta tu nnin loputtua herätti minut vapauttaen minut siksi päiväksi koulutyöstä. Se taisikin olla viimeisiä tunteja, joilla sinä vuonna olin „nauttimaassa“ opetusta.

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

IV. Taistelu ylivallasta Kajaanissa.

Nyt oli kaupungissamme toiminna kaks kaarta, jotka muualla verisesti taistelivat keskenään. Milloin taällä syntyisi aseellisia yhteenottoja, se oli hetken tärkein kysymys. Punakaartililla oli riittävä määrä kiväärejä suojeluskuntalaisten vähäistä asevarastoa vastaan, mutta meillä olivat nuo kuularuiskut ja käsipommit, jotka vaa'assa painoivat meidän puolella. Lisäksi oli ympäri kaupunkia liikkeellä jumalatomia huhuja „lahtarien“ varustuksista, joita kertomuksia meikäläiset eivät suinkaan kumonnet, päinvastoin.

„Suojeluskunnat hälyytettiin Tammisunnuntaina, oltamahan aseita noilta ryssän sotilailta“. Näin tapahtui etelä-Pohjanmaalla, mutta Kajaanissa olevilta soltuilta riisuttiin aseet vasta maanantaina, 28

p:nä tammikuuta. Päivä kului aluksi sangen rauhallisesti, mutta salainen kutsu suojeluskuntaan kuuluville lähetettiin, että 9 aikaan illalla tuli joka miehen olla kaupungintalolla ja vielä salaisemmin kulki tieto siitä, että rysät riisuttaisi yöllä aseista.

Suojeluskuntalaisia olikin tullut kaupungintalolle jokseenkin paljon, ja mieliala oli sangen rohkea. Kuitenkin meni aikaa pitkälle, ennenkuin ryhdyttiin minikäänlaisiin valmistuksiin. Itse asiassa oli kyllä hyväksytty aseistariisuminen, mutta ei tahdottu saada miestä, joka olisi kyennyt kielenkääntäjäksi neuvotteluihin. Liekö ollut päälystön puolelta haluttomuutta ryhtyä ratkaisevaan toimintaan, mutta miehistö tahtoi kaikinmokomin, että juuri nyt oli tartuttava tilaisuuteen. Lopuksi lähtikin lähetystö vaatimaan aseita ryssiltä, kun taas miehet jäisivät odottamaan ja toimimaan miten olosuhteet näyttäisivät vaativan.

Lähetystöön kuuluivat: suojeluskunnan päällikkö postimestari Strömberg, sähkölennätinkonttorin päällikkö Salovaara tulkkina ja lukiolainen Eero Rihtniemi ja al-lekirjoittanut pikalähetteenä. Meidän lähettien oli määrä saattaa sana kaupungintalolle, jos jotakin tapahtuisi. —

Aluksi meni lähetystö n. k. Ammākosken kansakoululle, jossa oli kotosalla vain pari solttua. Lyhyehkön keskustelun jälkeen luovittivat he hallussaan olevan Berdankiväärin, jonka me pikalähetit juoksumarssissa kiidätimme pääjoukoille, jotka kiihkeästi odottivat retken tuloksia. Hurraa huutaen otettiin ensimmäinen sota-saalis vastaan. Se oli merkinä, että koko sotilasjoukkue luovut-taisi kyllä hyvällä aseensa.

Suurin osa oli työstä sentään jälellä, mutta koska alku luonnisti näin hyvin, saatiin varmuutta ja rohkeutta lisää. Aleksanterinkadun kansakoululla majaili ryssien pääjoukko. Sinne menivät edellä mainitut vaatimusten tekijät ja pian saapui lisää miehiä ja piirittivät koulun. Tiukasti kun vaadittiin aseita ja uhattiin

ryhtyä pakkokeinoihin, jotka kyllä tepsivät, katsoivat solttut olevan edullisinta luovuttaa mitä vaadimme, kunhan heille vain jätettäisi ruokavarat. Se myönnettiin ja samana iltana vietiin juh-lakulussa kaupungintalolle toistakymmentä Berdania ja tuhatkunta patruunaa. Mieliala oli reipas.

Tällä tavoin oli suojeluskuntamme saanut aseita ja toivorikkain mielin saatettiin katsoa tulevaisuuteen. Vaikkakaan berdaneilla ei ole kovin suurta merkitystä enää sota-aseena, merkitsi se meille asevarastojen kaksinkertaistuttamista ja niistä oli moraalinen vaikutus arvioitava sangen suureksi, sillä vastustajia lamaanutti meidän voittomme, kun taas se meikäläisissä herätti varmuutta ja luottamusta omiin toimiin.

Kuten aikaisemmin on kerrottu, saapui suojeluskunnallemme 6 ameriikkalaista konekivääriä, joista sentään lisälmessa varastettiin tärkeitä osia ja ennenkuin niitä saatiin, olivat kiväärin käyttökelttomia. Maanantaina tammikuun 28 p:nä myöhään illalla tuli juna etelästä ja siinä saapui puuttuvat osat ja satakunta patruunaa mu-

kanaan J. Julkunen lisälmelta. Häntä vastassa oli koko joukko käsiasella varustettuja suojeluskuntalaisia, mutta punakaartilaisemme olivat myös liikkeellä. Haihduttaakseen nämä jäliltään lähtivät Julkunen ja hänen seuraansa phtynyt ylioppilaskokelas P. Strand harppomaan heti junan pysähdyttyä asemalta aktivistikkans-liaan, jonne tavarat oli tuotava. Ne olivat kahdessa paketissa, yksi kummallakin miehellä. Muut suojeluskuntalaiset seurasivat heitä, mutta jäivät yhä kauemmas heistä. Punaisemme sentään olivat arvanneet, mikä on kysymyksessä, koska muuan pieni miesjoukko livahti jollakin tavoin heti tavaroidenkuljettajain perään ja saavuttivat heidät aivan lähellä määräpaikkaa ja vaativat jättämään paketit heille. Kun pojat eivät suostuneet siihen, ampuivat he revolvereilla kohti, mutta eivät osanneet. Syntyi pieni laukaustenvaihto, jolloin ahdistelijat pakenivat.

(Jatk.)

Hajamuistoja menneiltä päiviltä.

(Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.)

Jatk.

„Aktivistikansliian“ oli siksi yöksi määrätty A osaston I ryhmä vartioon. Istuskeltiin rauhassa ja juteltiin niitä näitä, kun yht’äkkiä aivan talon luota kuului ammuntaa ja kuulat tunkeutuivat seiniiin posahdellen. Yleinen hämmästyks. Tulet sammutettiin, kivaäreille komennettiin ja yksitellen alettiin solua ulos. Vastaan tulivat portahissa Strand ja Julkunen, jotta pikimmiltään selostivat tapauksen. Muodostettiin ketju, etsittiin talo ympäristöineen, mutta vastustajia ei näkynyt.

Kiukku oli noussut kiehumapisteeseensa salakavalan ampumayrityksen johdosta. Suojeluskunnan päällikkö oli tehnyt ennen sopimuksen punakaartin päällikön kanssa, ettei kumpikaan kaarti ryhdy kaupungissa aluksi aseelliseen toimintaan. Nyt oli punakaarti alottanut ja me katsoimme myös olevamme vapaat sitoumuksistamme. Kuitenkin ehätti aktivistikanslian luo, joka oli ympäröity ketjulla, punakaartimme päällystää, jotka koettivat selittää.

ett’ei ampujat olleet kaartin läheltä, vaan itse puolestaan ryhtyneet katalaan tekoon. Miten asia lie päättynyt heidän kesken, mutta kaikki suojeluskuntalaiset, joilla oli minkäänlaisia aseita, komennettiin „aktivistikansliian“ yöksi. Kaksi kenekivääriä oli myös pantu kuntoon, vaikkakaan patruunia ei niihin ollut kaiken kaikkiaan kuin viitisenkymmentä molempiin. Kuitenkin olivat ne näöllään pelottamassa vastustajia. Ympäri kaupunkia liikkui aseistettuja patruunaleja.

Yötä oli kulunut kotvan, kun tuotiin tieto, että punakaartilaisia on kokoontunut työväentalolle, josta ovat ketjussa lähteneet pitkiä peltoja kohti meidän päämajamme. Kaikki hälyytettiin kokoon, järjestettiin puolustusasemiin, kun huomattiinkin, että huhu oli aivan tuulesta temmattu.

Totta oli, että punakaartilaisia oli koolla aikaiseen aamulla työväentalon edessä, jossa pitivät kokousta, mihin toimiin oli ryhdyttävä. Meille ilmoitettiin kokouksesta ja me puolestamme valitsimme Alppo Tolosen kuokkavie-

raaksi ja samalla edustajiksemme. Hän menikin sinne mauser pistoolinsa kanssa, kuunteli hetken sivusta kokouksen menoa, eikä välittänyt mitään osanottajain kyrräilevistä katseista. Kun puhe kääntyi viime yön tapahtumiin, tarttui Alppokin asiain kulkua ja vaatimattomalla äänellä kertoi, miten viime yönä olisi käynyt, jos rytäkkä olisi syntynyt. Kuusi oli kuularuiskuakin hyökkääjän päälle varalta täydessä vireessä, käsi pommipatrullilla joka „faaiin“ poivella ja ties mitä muita kauheuksia olisi tullut. Hämilleen sai kokouksen jäsenet Alpon hirveät ilmotukset, mutta huomattessaan saaneensa tarkotetun vaikutuksen aikaan, lähti kuokkavieras kyykimmään pois päin. Mitä kokous päätti lopaksi, sitä emme saaneet uetää.

Loppu yö kului näennäisesti rauhallisesti ja samoin seuraava päivä. Tällöin saimme vielä haltuun Berdanen patruunia useampia tuhansia, joita edellisen illan humussa ei oltu huomattu. Koulut taisivat vielä olla käynnissä, mutta yhteiskoulun yllälykillakin lie vain harva pora istunut.

Liikehtimistä oli havaittavissa vastapuolueenkin kesken. Nuorempi osa heistä näytti olevan

ylen taisteluunvaativaa, mutta vanhemmat kai saivat hillityksi heidän intonsa.

Senraavan yön varalta oli varustauduttu hyvin puolustautumaan ja suojelemaan kaupunkia, jos uhkaavia tapahtumia sattuisi. „Aktivistikansliassa“ oli yövahdit, samoin liikkeenhoitaja Alb. Häyrysellä sekä maanmittari Kaarlo Lönnbohmilla. Patrullit kulkivat ympäri kaupunkia. — Yö kului rauhallisesti taaskin.

Päämajana oli ollut tähän asti postimestari Strömbergin talo, mutta nyt huomattiin, ett’ei se voinut tyydyttää tarpeita. Tilanne oli siksi kriittinen, ett’ei voitu suojeluskunnan miehistöä laskea yöksi hajalle eikä liioin päiväkseen. Lisäksi alkoi maaseudullakin saapua miehiä, jotka käsittivät, että nyt vihdoin on aika tullut Suomen vapauttamiseen. Heille täytyi myös saada yhteinen asuinpaikka. Niinpä tammikuun 30. nän päivän illalla mobilisoitiin yhteiskoulu suojeluskunnan päämajaksi ja jo samana iltana muutettiin sinne asumaan. V. ja u-seura Kipinän painimatot haalattiin „petiksi“ ja kukin koetti saada pehmyttä alleen.

Luokista koottiin pulpetit pois ja hetkessä sai koulu kasarmimaisen leiman. Eri joukot sijoitettiin

omiin huoneisiinsa, erilleen A-osasto ja B-osasto. Edelliseen kuuluivat ne, jotka aina olivat valmiit minne suojeluskunta vaati, jälkimmäiseen taas ne, joilla toimi esti näin laajaa sitoumusta täyttämistä. A osastolaisten, joita lopussa oli noin puolisataa miestä, tuli aina majailla päämajassa, B osastolaiset taas saivat olla kotonaan, kunhan huolehtivat vahtivuoroistaan.

Jo seuraavana päivänä ryhdyttiin sitten toimiin, joiden olisi pitänyt olla ratkaisevia. Punakaartille nimittäin annettiin uhkavaatimus, että klo yhteen mennessä päivällä oli heidän luovutettava aseensa. Oli kai siinä perässä joku uhkauskkin, ett’ei aseita luovutettaisikaan.

Jos punakaarti asettuisi vastarintaan, oli ylipäällystömme laatinut sotasuunnitelman siltä varalta. Edeltäpäin määrättiin paikat, jonne eri osastojen tuli marsia heti kun kello oli yksi ja kieltää kaikki liikunta. Kiväärimiehet olivat asettuneet aukeamalle postikonttorin viereen ja samassa oli heillä konekivääri, jossa patruunia oli viitisenkymmentä. Toinen kiväärijoukko oli Uran talon vieressä multatörmän takana, ja heillä oli myös konekivääri ja yhä tämä patruunaa kuin toisessa-

kin. Kaksi pommimiestä uhkasi täältäpäin työväentaloa, kaksi taas oli piilottautunut ent. Huhtusen talon kivijalan teoksiin. Yltympäri kaupunkia oli aseellisia miehiä katsastamassa, ettei vaara mistään käsin pääsisi piiritäjiä uhkaamaan.

Ett’ei joukkojen sijoitus ollut ollenkaan onnistunut, sen huomasi selvästi. Jos ammuntaa työväentalosta olisi alkanut, olivat piiritäjät joka suunnalla aivan aukealla ampumalinjalla ja eivät olisi ollenkaan voineet puolustautua. Pommimiehet, joihin pantiin miltei pääpaino ja joiden, jos onnistuivat, aikaansaama hämminki ja tuho olisi ollutkin ratkaiseva, eivät olisi voineet päästä niin liikkelle taloa, että sisälle asti olisivat voineet heittää „munansa“. Lisäksi ei ollut asestettuja varajoukkoja saatavana, jos päävoimat olisi lyöty. Tietenkin kaikki tämä johtui silloisesta kokemattomuudesta, ei oltu kertaakaan ennen tällaiseen työhön totuteltu.

Määräaikana olivat eri osastot paikoillaan. Työväentalo eristettiin, sen jälkeen kuin sieltä oli kokousta pitänyt kansa poistunut. — Ei mitään kuulunut — kaikki rauhallista.

Jatk.

Kajaanin Sissit Kuopiossa.

Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen.

Päivä kallistui jo iltaan ja alkoi hämärtää, kun lähdettiin vartiopaikalle. Siksi oli määrätty Ukkokoti vastapäätä kasarmia. Koska matka suuri, tulla sinne olisi voinut käydä epäterveelliseksi, kierrettiin kaukaa. Ensiksi mentiin Haapaniemelle päin, oppaat ja ova I joukkueen I ryhmää etunenässä. Nyt painuttiin metsään, oppaat eksyivät tieltä ja rammityivät koko joukkoa tunnin verran lumihangessa, kunnes vihdoinkin aivan sattumalta osuivat tutuille seuduille ja veivät meidät loppumatkan kunnialla perille. — Nythän tässä elämä repesi, arvelivat pojat, kun Ukkokotiin saavuttiin. Ja kohta alkoi sinne saapua kaikkea, mitä sotilas voi toivoa ruumiin virkistykseksi ja hyvinvoinniksi. Mutta kauan emme saaneet nauttia näitä etuja kun saapui määräys, että meidän I joukkueen piti kiertää Kotkakalliolle päästämään siellä olevat kuopiolaiset lepäämään. Mikäpä siinä auttoi, hyntteet ympärille ja matkalle. Ukkoko-

diin ja Kotkakallion väliä ei ole monta sataa metriä, mutta se on aivan avonaista ja kasarmista käsin suoralla ampumalinjalla, tähtäin 500 met. Siitä ei siis ollut hyvä mennä, jonka vuoksi piti taasen kiertää monen kilometrin matka, jotta päästäisi kaikki hengissä perille. Aikaisemmin näet oli tuota suoraa tietä juossut tulisessa kuulasaateessa I joukkue kuopiolaisia, joista — ihme kyllä — vain yksi oli kaatunut.

Kuljettiin mäkia ja notkoja ja vihdoinkin tultiin rautatielle. Sitä lähdettiin painelemaan kohti kaupunkia, mentiin parin vahtipatrullin ohii ja käännettiin taas pois radalta. Kiivettiin mäelle ja siinä oli talokin jo edessä, peitetyistä akkunoista pääsi sentään jonkun verran valoa pilkkumaan. — Kun taloon saavuttiin oli siellä miehiä parhaillaan syömässä. Mitäpä tässä, ruvettiin taloksi ja käytiin leipään käsiksi, joka maistui eri hyvältä. Ja syötyä heti ketjuun. Kuopiolai-

et ohjasivat meidät hautoihin, neuvoivat visusti tarkkaamaan esteen ja jättivät koko Kotkakallion puolustuksen meidän ho- teisiin.

Väsytti ja nukutti kovasti, mutta oltiinhan sodassa, etuvar- tijoina, ja ei tullut kysymykseen- kään, että silmät painuisivat um- peen. Oli hiljaista, tarkkaava- siina kuunneltiin jokaista rivah- dusta. — Poks! kajahti laukaus kasarmista. Hei! vastasi ääri- mäiset oikealta olevat miehem- me ja kun punaisekkaan eivät laanneet, kiihtyi ammantä tui- maksi hiljaisena talviyönä. Pian se lakkasi ja taas vallitsi hiljai- suus.

Ääniä, askelia kuului vasem- malta. Vahdinnuotto! Ensiksi tulleet pääsevat lepäämään, vielä unia silmistään hierovien tove- reitten tullessa sijalle.

— Mitä sieltä kuuluu, kuiskaa veres mies ehtsen korvaan.

— Eipä juuri mitään, vastaa tämä ja kiirehtii taloon.

Sotajoukkoon majotusta sil- mälläpitäen ei taloa oltu raken- nettu. Suoja olivat pienet, nnt- ta sopi sinne sentään kun pak- kasi. Lattiala piti maata, viime yönä oli harjakuula sattunut ta-

loon, läpäissyt pari seinää rinnan korkendelta ja mennyt menojaan. Se oli selvä varoitus.

Yö kului rauhallisesti ja päi- vällä tuli II joukkueemme sijalle ja päästi meidät Ukkokotiin. Siellä oli jo eri komento. Ruokaa oli yllin kyllin, joka aika päivästä oli lämmintä kahvia saa- tavana lihavoileipien kera. Eiltä teja jaettiin, joten yöllä saat- toi levätä niiden alla.

Itäpäivä ampuiltiin kasarmi- Ukkokodin akkunoista. Musta yöllä odotti taas hitommainen urakka. Vuotettiin näet huomi- seksi etelästä päin juna, joka toisi apuväkeä meille, ja mikä tarpeellaisinta, jonkun tykin. Sitä- varten oli puhdistettava punaisista radanvarsi ja edettävä Puijon rin- teille saakka. Tähän retkikun- taan kuului 10 miestä, se oli va- paaehtoisista lähtijöistä koottu.

Matkavarusteet suoritettiin huolella loppuun ja yön lähetessä oltiin matkalla. Sukset olivat mukana. Aluksi pidettiin koti- tarkastukset radanvierustaloissa. Edettiin yhä kauemmas kohti Puijola. Erään talon luona hei- tettiin sukset pois ja lähdettiin nousemaan jalkaisin yhä ylemmäs. Yö oli kammottavan hiljainen.

harvoin rikkoi kiväärin ki- paukaus rauhallisuuden. Iskaillen kulkivat käskysanat lehestä mieheen.

Takaa alkoi kuulua liikehti- mistä. Seisahduttiin ja pian oli luoksemme ehtinyt pikalahetti, joka ilmoitti, että meidän on pa- lattava pois, sillä näin vähällä vaellalla ei puhdistamistyötä kui- tenkaan voitaisi kunnolla suorit- taa. Palattiin suksille ja lähdet- tiin suoraan Kotkakalliota kohti. Reittimme taisi sentään kulkea liian likitse kasarmista halkopi- nojen taa ja sorakoppia eden- neitä punaisia, koska kulkiessam- me yhtäkkiä saimme vasemmalta puoleltamme tiukan luotisateen terveisiksi. Hölkkäjuoksussa lön- kyttelimme kallion puolelle yli aukeamien ja kipuimme ylös. Koska matkamme kulki Ukkoko- tiin, päätettiin hiihtää suoraan. Päivä oli jo tulossa, mutta oli vielä niin hämära, että onnelli- sesti pääsimme perille. Uni taas maistui.

Jatk.

Strand, ryhmäpäät, Strand,

Wanka, Hartling, Huttunen, Järvi,

Lehtinen, Eero, Laitinen, Eero

Jaakko, J. Levari

Kokkonen, Urho, C. Mäkelä, Mäkelä

Kajaanin Sissit Kuopiossa.

Kaj. Lehdelle kirj. Urho Kekkonen

XII
Kovin pitkään ei sitä sentään kestänyt, kun herätettiin ja osa miehiä komennettiin taas Kotkankalliolle suojelemaan juna- ja se tulisi. Osa jäi edelleen Ukko kotiin.

Juna tulikin ja siinä oli 1 tykki ja 300 pietarsaarelaista. Mutta punakaartilaiset kai luullen junan heille apua tuovan, lähtivät pitkän aukeata tulemaan sitä kohti. Mutta pian saivat he vastaansa sellaisen luotituiskun, että huommasivat, keiden kanssa oltiin tekemisissä. He vastasivat samalla mitalla ja kasarmistakin käsin kohdistettiin Kotkankalliota vastaan kiivas tuli. Tämän päivän taistelussa haavoittui seminaarilaisten joukkuepäällikkö Onni Nykänen lievästi reiteen.

Tapellessa menikin päivä pian umpeen ja hämärän tultua lakkasi laukausten vaihto vähempään. Voitto oli ollut meidän, pari vankiakin hyökkäävistä punaisista joutui käsiimme ja tuotiin heidät Ukkokotiin säilytettäväksi.

Toisia kajaanilaisia tiedettiin olevan tulossa ja odotettiin heitä Ukkokotiin. Heidän juhlallista joittanut ana-

kaan saanut kunniaa olla näkemässä, sillä 1 ryhmä komennettiin puhdistamaan koko ukkokodin ympäristöä sala-ampujista. Aivan sattumalta jouduimme sentään vastakkain tulevien kanssa ja vaihdettiin terveiset he koti-puolesta ja me ylevästi — sodasta. Ei siinä sentään tarkemmin jouduttu kuulumisia kyselemään, heillä oli kiire katon alle ja meillä oli tehtävä suoritettavaksi. Kun olimme rämpineet metsässä puoliyöhön saakka ja etsineet sala-ampujia, palasimme vihdoin väsyneinä Ukkokotiin, jossa veljeily äskentulleiden ja entisten sissien välillä oli täydessä käynnissä. Vaikkakin väsymys tahtoi väkisten painaa silmät kiinni, täytyi kysellä kotipuolen tietoja tulleilta ja heille taas valehdella päivällisestä hirveästä taistelusta ja hyvin siinä eräät ennestäänkin tunnetut suurlohkojat esiintyivät edukseen ja säilyttelivät sotaintottumattomimpia. Lisäksi saimme valita kiväärit, jotka meille oli tuotu Kajaanista, jonne ne taas Väyrysen Eljaksen johtama hakijajoukko ne toi Oulusta. Aikaisemmin Kuopiosta saadut aseet

olivat lainassa ylistarolaisilta ja saivat he nyt ne takaisin.

Loppuyö maattin rauhallisesti, mutta vielä pimeän aikaa ajettiin miehet ylös ja määrättiin valmistautumaan ratkasevaan taisteluun, aamun valjetessa alotettaisi tykillä ammunta kasarmia vastaan ja ettei se johtaisi antautumiseen, niin ryhdyttäisi yleiseen rynnäkköön. Oli helmikuun 8:s päivä.

Eri joukko osastot hajaantuivat kukin suunnalleen. Kuularuiskukin oli Kajaanista tuotu, ja jääkärimme Benjamin Jauhainen otti sen heti hoiviinsa, valitsi apulaisensa ja kuljetti sen vesitornimäelle. 1 joukkueen asemapaikaksi oli määrätty Alavan talon luota ohi kilpa-ajoradan kulkeva metsä, eräälle avonaiselle kalliolle saakka. Kullekin miehelle määrättiin asemat, ampumahaudat kaivettiin lumihankeen ja odotettiin yleisen pillakan alkamista.

Ilma oli tähän asti ollut lauha, niin että lumihargessa maatessa oli kastunut asianomaiset paikat läpeensä. Nyt rupesi pakastamaan ja sakea lumipyry alkoi. Se syyti lunta vasten silmiä ja eteensä ei nähnyt montakaan metriä.

Klo 8 tienoissa aamulla alkoi vihdoin tykinjyske. Korvat tah-

toivat tukkoon mennä, kun ensimmäiset laukaukset ammuttiin. Ne eivät kylläkään osuneet maaliinsa, sillä tykillä, joka yönäikana oli raahattu Huuhnamäelle, ei aluksi saatu tarpeeksi lujaa purustaa alle, vaan petti se. Lopulta pohja alkoi kestää ja laukaukset alkoivat sattu maaliinsa.

1 ryhmän ketjupaikan kohdalla oli aivan kasarmin näkevissä mökki, joka oli tyhjä asukkaista. Ovi oli kiinni, mutta särjettiin akkuna, ja mentiin sisälle lämmittelemään. Tapa oli pieksi, se oli täynnä miehiä, joten vihdoin siellä rapesi tuntuun himpun verran lämpimämmältä kuin ulkona. Sentään täytyi tähyttämässäkin olla talon katolla aina joku mies.

Päivä kului. Tykki posahdelti harvaksen, kiväärituli räiskyi joka puolella ja välistä papatti kuularuiskummeikin. Kasarmi näytti kuolleelta, liikettä ei näkynyt, mutta tiheään paukahtelivat kiväärit sielläkin.

Nälkäkin alkoi vaivata ja siksi päästettiinkin ryhmä toisensa perästä alavalle, jossa saatiin kahvia ja voileipää.

Tykki oli jysähtänyt jo neljästäkymmentä kertaa, kun kohosi valkoinen lippu tankoon erään kasarmirakennuksen katolla puoli yhden tienoissa päivällä. Poi-

kien teki mieli ampua se alas, mutta se kiellettiin ankarasti. Vähän ajan kuluttua vedettiin lippu alas, mutta kohta kohosi se taas.

Voitto oli saatu, kiitos tehokkaan tykkitulon. Ketjuista palattiin jälleen Ukkokotiin, jossa syötiin vanhaan tuttuun tapaan. Iltapäivällä kävästiin katsomassa kasarmia ja kaupunkia, jossa liikenne alkoi palata rauhanaikaisiin uomiin.

Yöksi palattiin Ukkokotiin, jossa vietettiin voitonjuhlaa „virsin, lauluin, psalttarein, harpuin, huihuin, kantelein“.

Seuraavana aamuna ja se oli yhdeksän helmikuuta, asetettiin asentoon ukkokodin edustalle, jossa valokuvaja näpäytti Kajaanin sisseistä kuvan.

Klo 4 aikaan oltiin asemalla, jossa juna odotti parhaillaan. Koska asemahuoneen seinällä oli vielä ryssäläiset nimikilvet, ryhdyttiin työhön ja revittiin ne alas. Junassakin tervattiin kaikki ryssäläiset lauselmalla.

Lapinlehdelle pysähdyttiin takaisin palatessa, piirrettiin työväentalo, haettiin sikäläisen punakaartin johtomiehet käsiin ja vietiin vangittuina mukamme lisälmelle yövyttiin, suojeluskuntalaiset johtivat meidät yhteiskoululle, jossa maallinen majam-

me sai taas täyteen oivallista ruokaa. Yöllä piirrettiin myös sikäläinen työväentalo, vangittiin siellä ollut vahtimiehistö, etsi tiin punakaartin johtajat ja kuljetettiin heidät vankeina työväentalolle.

Kymmenennen päivän aamuna, yhdeksän tienoissa lähdettiin sitten kohti Kaanaata, viivähdettiin he ki Sukevalla ja klo 3 tienoissa alkoivat Kajaanin kaupungin äärimäiset talot näkyä. Asemalla oli väkeä mustanaan, soittokunta soitti ja kaupungissa olleet sissit seisivat perusasennossa. Asemalta mentiin seminaarille, jonne päämaja oli muutettu ja syötiin siellä kipeimpään nälkään. Sen jälkeen hajaannuttiin kukin kotiinsa.

Tuhlaajapojat, jotka salaa lähtivät kotoaan, olivat palanneet. Ja kaikki hengessä, vaikkakin akat olivat hahmoneet jokaisen jo olevan „kylmää“. Eihän se sodassa joka kuula satu, vaikka alussa niin luultiin.